

۱۶۸۹

۵۰۰

۱

۲۶۲

۱۳۴۴

بلاغت جدید

با رویکرد قرآنی - روایی

تألیف:

دکتر محمود بستانی

ترجمه:

دکتر محمد حسن معصومی

سرشناسه : بستانی، محمود، ۱۳۱۶ -
 عنوان و نام : بلاغت جدید با رویکرد قرآنی - روایی
 پندآور
 مشخصات نشر : قم: مارینا، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۶۳ ص.
 شابک و قیمت : ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۲۱-۴۰-۶ به ریال ۱۴۰۰۰۰
 وضعیت فهرست : فبیای مختصر
 نویسی
 یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
 شناسه افزوده : معصومی، محمدحسن، مترجم، ۱۳۳۸ -
 شماره کتابشناسی : ۳۸۵۴۸۶۵
 ملی

نام کتاب: بلاغت جدید با رویکرد قرآنی - روایی

مؤلف: دکتر محمود بستانی

مترجم: دکتر محمد حسن معصومی

ناشر: مارینا

مدیر اجرایی: سهراب جینور

نوبت چاپ: اول / بهار ۱۳۹۴

چاپ: اصیل

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۲۱-۴۰-۱

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است

دفتر مرکزی: قم، خیابان سمیه، کوچه ۳، پلاک ۳۱، تلفن: ۳۷۷۴۷۲۹۴

همراه: ۰۹۱۲۱۵۲۰۲۸۹

انتشارات جام جوان و مارینا

ارتباط با ناشر: sohrab2009nashr@yahoo.com

فهرست مطالب

۱ مقدمه مترجم

۵ پیشگفتار

۱۶ بلاغت و ادبیات

۱۹ بلاغت و نقد

۲۱ بیان هنری و یا متن ادبی

۲۲ الف) ابزارهای هنری

۲۷ ب) مواد گفتار هنری

۳۰ عناصر متن

۳۳ فصل اول

۳۴ عنصر پیام

۳۴ مراتب پیام

۳۴ ۱. آرمان

۳۵ ۲. وحدت و تنوع آرمان

۳۶ آرمان‌های اصلی و فرعی

۳۸ آرمان‌ها یا پیام‌های میان پرده‌ای

۳۹ اقسام پیام‌های میان پرده‌ای

۴۳ فصل دوم

۴۴ عنصر موضوع

۴۵ ۱. ماده (موضوع)

۲. موضوع و پیام ۴۸

تعیین موضوع ۴۸

وحدت و تعدد موضوع ۴۹

فصل سوم ۵۳

عنصر معنایی ۵۴

روش عمل ۵۴

توصیف و ارزش گذاری ۵۵

مبنای هنری ۵۶

رسایی توصیف ۵۷

گونه‌های توصیف ۵۸

اندامواری توصیف ۵۹

بلاغت شیوه ارزش گذاری ۶۰

شیوه‌های ارزش گذاری ۶۰

بافت عبارت‌های ارزش گزارانه ۶۳

جایگاه عبارت‌های ارزش گزارانه در متن ۶۴

داوری منفی و پیوند آن با کلام تهکمی ۶۶

تقدیم و تأخیر ۶۸

گونه‌های تقدیم و تأخیر ۷۰

۱. تقدیم و تأخیر عبارت‌ها ۷۰

۲. تقدیم و تأخیر جمله‌ها ۷۱

۳. تقدیم و تأخیر بخش‌ها (بندها) ۷۱

فهرست مطالب ج

۷۲	تقدیم و تأخیر و نحوه ارتباط آن با پیام متن
۷۳	جلوه‌های هنری تقدیم و تأخیر
۷۳	۱. عنصر زمان
۷۶	الف) انگیزش و ترغیب
۷۷	ب) پیش‌بینی و شگفت‌آوری
۷۸	۲. ذکر و حذف
۷۹	۳. بلاغت ذکر و حذف
۷۹	بلاغت حذف
۸۱	نمونه‌ای از قرآن کریم
۸۵	زمینه‌های ذکر و حذف
۸۶	اجمال و تفصیل
۸۶	۱. اجمال
۸۶	۲. تفصیل
۸۷	گونه‌های اجمال و تفصیل
۹۰	ایجاز و اطناب
۹۳	نفی و اثبات
۹۵	۱. ساختار تکرار
۹۷	۲. مراتب تکرار
۹۹	میان نفی و اثبات
۹۹	استثنا
۱۰۰	مراتب استثنا
۱۰۱	معانی استثنا

استدراک ۱۰۳

مراتب استدراک ۱۰۴

دلالت‌های استدراک ۱۰۵

ادوات استدراک ۱۰۷

وحدت و تنوع ۱۰۸

تنوع ۱۰۹

گونه‌های تنوع ۱۰۹

شیوه‌های تنوع ۱۱۲

۱. تتابع (از پی هم آمدن) ۱۱۲

ادوات تنوع ۱۱۵

تنوع و تقابل (تضاد) ۱۱۸

مختصات هنری تقابل ۱۱۸

مراتب تقابل ۱۱۹

۱. تقابل میان واژه‌ها ۱۱۹

۲. تقابل میان مفاهیم و موضوعات ۱۱۹

اشکال تقابل ۱۲۲

ساختار تقابل ۱۲۲

شیوه‌های تقابل ۱۲۳

فصل چهارم ۱۲۵

عنصر صوری ۱۲۶

۱. تشبیه ۱۲۷

۱۲۸	کارکرد ادوات تشبیه
۱۳۰	دیگر ادوات تشبیه
۱۳۱	تشبیه متفاوت
۱۳۲	تشبیه متضاد
۱۳۳	تشبیه و ارتباط آن با اجمال و تفصیل
۱۳۵	تشبیه مفرد و تشبیه مرکب
۱۳۷	تشبیه متداخل
۱۳۸	تشبیه متکرر
۱۳۹	تشبیه بالمثل (تمثیلی)
۱۳۹	سطوح تشبیه بالمثل
۱۴۱	تشبیه داستانی
۱۴۲	۲. استعاره
۱۴۲	سطوح استعاره
۱۴۳	استعاره و حس آمیزی
۱۴۵	استعاره مزدوج
۱۴۵	۳. تقریب
۱۴۶	۴. تمثیل
۱۴۶	مراتب تمثیل
۱۴۸	۵. رمز
۱۴۹	گونه‌های رمز
۱۴۹	۱. رمز مستقیم
۱۵۰	۲. رمز غیر مستقیم

۱۵۰	۶ استدلال
۱۵۱	مراتب استدلال
۱۵۱	۱. استدلال تقریری
۱۵۲	۲. استدلال فرضی
۱۵۲	۳. استدلال مقایسه‌ای
۱۵۳	۴. استدلال داستانی
۱۵۳	۷. تضمین
۱۵۴	۸. توریه
۱۵۵	۹. فرضیه
۱۵۶	۱. فرضیه مستقیم
۱۵۶	۲. فرضیه غیر مستقیم
۱۵۷	۱۰. مبالغه
۱۵۷	۱۱. احاله
۱۵۹	انواع احاله
۱۵۹	۱. مستقیم
۱۵۹	۲. غیر مستقیم
۱۶۱	فصل پنجم
۱۶۲	عنصر لفظی
۱۶۲	۱. واژه‌ها
۱۶۵	۲. عبارت‌ها
۱۶۶	گونه‌های عبارت

فهرست مطالب ز

۱۶۶	۱. عبارت حقیقی
۱۶۷	۲. عبارت مجازی
۱۶۸	الف) شیوه لفظی
۱۶۹	۱. روایت
۱۷۰	۲. گفت و گو
۱۷۰	گونه‌های گفت و گو
۱۷۱	مراتب بلاغی گفت و گو
۱۷۱	الف) گونه‌های گفت و گوی برونی
۱۷۲	ب) گونه‌های گفت و گوی درونی
۱۷۴	ج) طرف‌های گفت و گو
۱۸۱	انسان و مخاطب‌های دیگر
۱۸۲	دیگر طرف‌های گفت و گو

فصل ششم ۱۸۵

۱۸۶	عنصر موسیقایی
۱۸۶	سطوح آهنگ
۱۸۶	۱. ساختار
۱۸۷	۲. شکل
۱۸۸	الف) جناس
۱۸۸	مراتب جناس
۱۸۹	۱. جناس منظم
۱۹۱	۲. تجانس نامنظم
۱۹۲	ب) توازن:

فصل هفتم ۱۹۵

مختصر ادبی ۱۹۶

انواع ادبی اسلامی ۲۰۰

نیایش ۲۰۲

۱. ذاتی یا درونی ۲۰۲

۲. موضوعی و عینی ۲۰۲

عناصر نیایش ۲۰۳

حکمت‌ها ۲۰۴

زیارت نامه ۲۰۴

ذکر پروردگار ۲۰۵

خطبه ۲۰۶

عناصر خطبه ۲۰۷

تک نگاه ۲۰۸

ادبیات داستانی ۲۱۰

شخصیت ۲۱۱

الف) شخصیت اصلی و شخصیت غیر اصلی ۲۱۱

ب) شخصیت ایستا و شخصیت پویا ۲۱۲

ج) شخصیت فردی و شخصیت جمعی ۲۱۳

د) شخصیت شناخته شده و شخصیت ناشناخته ۲۱۳

داستان کوتاه ۲۱۵

رمان ۲۱۵

داستان بلند، داستانک و حکایت ۲۱۷

فهرست مطالب ط

نمایش نامه ۲۱۷

مقاله ۲۲۱

مکاتبه ۲۲۲

مناظره (مقابله، محاوره) ۲۲۳

فصل هشتم ۲۲۵

عنصر ساختار ۲۲۶

یکپارچگی متن ۲۲۷

راز یکپارچگی متن ۲۳۰

گونه‌های ساختاری ۲۳۴

۱. ساختار موضوع ۲۳۴

۲. تجانس ۲۴۳

۱. ساختار افقی ۲۴۵

۲. ساختار طولی ۲۴۷

۳. ساختار مقطعی (بند بند) ۲۴۸

مقدمه مترجم:

بر کسانی که با مبانی معارف اسلامی آشنا هستند، پوشیده نیست که خدای متعال عقل سلیم را حجت درونی بشر قرار داده است تا هدایتگر او به سوی حیات طیبه و زندگی سعادت‌مندانه باشد. نیز بر کسی پنهان نیست که یکی از کارکردهای مهم حجت ظاهری؛ یعنی قرآن کریم و عترت پیامبر، تنقیح و تهذیب خرد انسانی و نشان دادن آن در مقام رفیع معارف الهی است.

مصادق این معنا کتابی است که اینک به جویندگان معارف اصیل الهی تقدیم می‌شود.

بی‌تردید علم بلاغت از جمله علوم گرانسنگی است که طلاب علوم دینی و دانشجویان معارف اسلامی به آن نیاز مبرم دارند؛ چرا که اصول و قواعد این دانش ارجمند آنان را در فهم ظرافت‌های هنری و نیز دریافت وجوه اعجاز قرآن کریم و نیز آشنایی با اصالت و زیبایی سنت شریف یاری می‌رساند.

گفتنی است که علوم بلاغی رایج در حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها، آراء و نظراتی را نمایندگی می‌کند که قرن‌ها پیش مطرح شده و قواعدی را مورد بحث قرار می‌دهد که هر چند نشان از نبوغ و هوشمندی واضعان آن دارد؛ اما در هر صورت تحولات و دگرگونی‌های فکری، علمی و فرهنگی اصالت و صحت برخی از آنها را مورد تردید قرار داده است؛ افزون بر این که پاره‌ای از آن قواعد، پژوهشگر را در فهم و تحلیل متون یاری نمی‌رساند و ابعاد ناشناخته آنها را برای او کشف نمی‌کند. در کل می‌توان گفت کاستی‌های بلاغت سنتی را باید در سه مورد ذیل جست:

۱. این بلاغت رویکرد اسلامی به معنای دقیق کلمه را ندارد.
 ۲. نمایانگر مکتب ویژه‌ای نیست تا بتواند مبانی خاص خود را، آشکار کند.
 ۳. اصحاب این بلاغت، از ره‌آورده‌های ادیبان و هنرشناسان در دوره‌های متأخر و معاصر بهره‌نجسته‌اند تا بتوانند به کمک آنها راز و رمزهای نهفته در قرآن و حدیث را شناسایی و تحلیل کنند.
- اینجاست که اهمیت پژوهش نوینی در این حیطه احساس می‌شود؛ پژوهش‌هایی که بتواند موارد یاد شده را مدنظر قرار دهد و به آنها جنبه کاربردی بدهد.

تردیدی نیست که انجام این مهم برای کسانی میسر است که هم به معارف قرآن و حدیث احاطه و تسلط کامل داشته باشند و هم بلاغت سنتی و جدید را

خوب بشناسند و این دو دانش گرانسنگ، در وجود مرحوم دکتر محمود بستانی گرد آمده بود. آن فقید بزرگوار، پرورش یافته حوزه با قدمت نجف اشرف و دانش آموخته دانشکده فقه آنجا بود و توفیق آن را یافت تا با استعانت از خدای متعال در زمینه علوم حوزوی تا مرحله اجتهاد پیش برود که ماحصل آن کتاب ارزشمند «الفقه الاستدلالی» بود، اثری که حاوی استنباط‌های ارزشمند ایشان است.

این استاد ارجمند در حوزه ادبیات و بلاغت نیز تخصص داشت و با درجه دکتری نقد ادبی از دانشگاه فارغ التحصیل شده بود. دکتر بستانی توان و استعداد فراوان ادبی خویش را صرف کشف و شناخت ویژگی‌های هنری و بلاغی قرآن کریم و احادیث شریف نمود. او در این زمینه آثار نو و مبتکرانه‌ای در حوزه ادبیات اسلامی عرضه کرد؛ وی به ویژه ساختارهای بلاغی - هنری قرآن و حدیث را با به کارگیری شیوه‌ای جدید کاوید و معرفی کرد و در کنار اینها کارهای ادبی و علمی قابل توجهی را همچون شرح دعاها و زیارت‌ها و تحلیل احادیث به رشته تحریر در آورد که بسیاری از آنها مانند شرح زیارت جامعه و شرح دعای ندبه و دعای عهد از طریق رادیوی عربی جمهوری اسلامی پخش می‌شد. نوشته‌های معنوی استاد سرشار از معارف بلند الهی و علوم معنوی است. ایشان توانستند با انس و الفت با این معارف، و نیز با پایبندی شدید به مستحبات و پرهیز از مکروهات و احتیاط در کلیه امور

شرعی به مدارج معنوی بالایی برسد.

کتابی که بنده به اشاره مرحوم استاد، ترجمه آن را به زبان فارسی بر عهده گرفتم و اینک به علاقمندان ادبیات اسلامی عرضه می‌شود، فشرده‌ای است از کتاب جامع ایشان در زمینه بلاغت با نام «البلاغة في ضوء المنهج الإسلامي» که طی آن آخرین دست‌آوردهای بلاغت به شیوه‌ای کاربردی معرفی شده است.

به هر روی این کتاب می‌تواند نمونه ممتازی باشد برای دگرگون سازی شیوه‌های آموزشی علم بلاغت در مراکز علوم دینی، آنگونه که طلاب و دانشجویان می‌توانند با تکیه بر آن، توانمندی‌های خود در فهم هر چه بهتر ابعاد هنری و بلاغی متون دینی را افزایش دهند.

امیدوارم این کتاب ارزشمند مصداق (صدقه جاریه) برای این دانشمند پارسا و پرهیزگار باشد، استادی که پیوسته از طلاب معارف الهی می‌خواست تا درباره آیات نورانی قرآن و مضامین غنی و سرشار احادیث و ادعیه ژرف بیندیشند و از آنها بهره گیرند، چرا که خیر دنیا و آخرت ایشان در این بوده و خواهد بود.